

119 ГОДИНИ ТУРИСТИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО
„ТРАПЕЗИЦА – 1902”
ТРАДИЦИЯ И РАЗВИТИЕ
В ТУРИЗМА, ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СПОРТОВЕ
И ЕКОЛОГИЧНИТЕ ИНИЦИАТИВИ
НА ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Туристическо дружество „Трапезица – 1902” членува в Българския туристически съюз, Българската асоциация за алтернативен туризъм, Националната асоциация за детски и младежки туризъм и чрез своите клубове в българските федерации по туризъм, алпинизъм, катерене и ориентирание.

Дружеството пълноценно участва в обществения живот на града и страната с инициативи и богата дейност, свързани с развитието и популяризирането на туризма, туристическите спортове, екологията, културните традиции, с утвърждаването на идеите за активен живот в хармония с природата.

ВЕКОВНАТА ТУРИСТИЧЕСКА ТРАДИЦИЯ
НА ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Дружеството е основано на 17 март 1902 година от група ентузиаста, последвали призива на Алеко Константинов за отдих сред природата. Те приканват съвременниците си да опознаят туристическите и историческите забележителности на България и да съдействат за утвърждаването на толерантността, познанието и духовното развитие чрез активен здравословен и емоционален начин на живот.

Моско Москов, Стоян Коледаров, Цоньо Герганов, Леон Филипов, арх. Георги Козаров, Йордан Кулелиев, Стефан Върлев, Стоян Бояджиев, Димитър Геров, Михаил Петков, Тотю Дюлгеров, Христо Шипчанов, Деян Станков, Георги Исапов (Хондро), Кръстьо Ников и още много имена могат да бъдат добавени към първостроителите на туристическото движение във Велико Търново. Те привличат към движението все повече и повече последователи.

По своя характер туристическата дейност в началото е културно-просветна, родолюбива, с инициативи за изучаване и съхраняване на историята, представяне на театрални и оперни постановки, вечеринки, забави, концерти и излети сред природата, благотворителни инициативи.

Въпреки, че Туристическо дружество "Трапезица" не е първото по учредяване в България, много са инициативите, които тръгват от него:

- 13.12.1903 г. - Благотворителен бал във Велико Търново, средствата от който се използват за залесяване на поречието на река Янтра и хълмовете около града. Впоследствие балът се превръща в една от традиционните благотворителни инициативи на Дружеството, възстановена в съвременната му история през 2007 г.

- 1904 г. – по инициатива на дружество "Трапезица" се създава археологическа секция към местния клон. Издирени, проучени и описани са много местни

старини. В специални витрини са изложени снимки на исторически и природни забележителности от околностите на Велико Търново.

- 1904 г. – открива се безплатна ученическа спалня по инициатива на арх. Георги Козаров, на втория етаж на прогимназията, в къщата на братя Паница. Отпечатани са и първите туристически рекламни материали.

- 1905 г. – организира се общоградски излет до Царевец и Трапезица, а на традиционния благотворителен бал през декември за пръв път прозвучава туристическият марш "Балкани" по музика на Иван Константинов и текст на Кирил Христов. Този марш е химн на туристите и до днес.

- 1907 г. – издава се Туристически пътеводител, чиято подготовка започва още през 1905 г. с безвъзмездния труд на Леон Филипов, арх.Георги Козаров, Никола Марков, Димитър Багрилов и инж.Христо Сапаров. Постъпленията от 4-хилядния тираж са определени за изграждане на първата туристическа хижа в България – на Царевец.

- 24 май 1922 г. – освещаване на първата туристическа хижа в България „Трапезица” на хълма Царевец, която се превръща в притегателен център на културно-просветната дейност на туристите.

- 1925 г. - опити за проникване, изучаване и описване на околните пещери от доц. Рафаил Попов, който проучва Мадарското плато и открива Омуртаговия надпис при Чаталар.

- Издава се списание „Турист”.

- 14 юли 1960 г. – първи ученически поход от Тимок до нос Емине с водач учителя Любомир Войников.

- 25 октомври 1960 г. - откриване на първия скален заслон в местността Устето. Пуска се тролей над Устето.

И днес, водеща е ролята на дружеството в развитието на пешеходния туризъм, ориентирането, алпинизма, катеренето, ски-туризма, ученическият туризъм, водните спортове, планинското колоездене, художествената самодейност.

Сред традиционните общественозначими дейности на Туристическо дружество „Трапезица-1902” е оформянето, маркирането и обезопасяването на туристически маршрути и пътеки в околностите на Велико Търново. През 2013 година благотворителната кампания е посветена на възстановяване на най-популярните маршрути. Дружеството се грижи за поддържането на екопътеки в региона с дължина над 200 км.

ЗНАЧИМИ СЪБИТИЯ И КЛУБНА ДЕЙНОСТ В СЪВРЕМЕННАТА ИСТОРИЯ НА ТУРИСТИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО „ТРАПЕЗИЦА – 1902”

От създаването си до 1946 година Туристическото движение в България се определя като културно-просветно.

След 1957 година туризмът започва да се възобновява, но вече като масова спортна дейност, развиваща се в секции към заводи, предприятия и училища.

През 1970 година е открит новият Туристически дом "Трапезица", популярен сред великотърновци със сладкарница "Еделвайс", а сред гостите на града – като туристическата спалня с най-красив изглед.

Най-дългогодишни са традициите в пешеходния туризъм. През 2009 година Клубът по пешеходен туризъм и туристически спортове при ТД „Трапезица-1902“ чества 100 години от основаването си с откриване на фотоизложба и представяне на юбилеен сборник. Няма кътче в България и на Балканите, което великотърновските планинари да не са опознали. През 2017 г. те изкачиха първенеца на Австрийските Алпи – вр. Гросглокнер /3798 м/.

Наред с масовите туристически прояви, се развиват и дейности, свързани с високи спортно-технически постижения.

Представители на Клуба по спортно ориентиране „Трапезица-1954” са републикански, балкански, европейски и световни шампиони. Първият шампион на България при мъжете от Туристическо дружество "Трапезица - 1902" е Ангел Ганцаров, през 1972 г. Днес сред младата смяна ориентировачи - медалисти са Григор Караиванов, Валентин Шишков, Елица и Апостол Атанасови и др. В съвременната си история клубът е традиционен домакин на Държавни първенства и Национални купи. През 2018 година клубът за първи път получава правото да организира и проведе европейско първенство за младежи и девойки от 16 до 18 години. В първенството вземат участие 37 държави с над 600 участници.

Представители на Алпийски клуб "Трапезица-1957" осъществяват множество изкачвания в страната и чужбина – Памир, Кавказ, Алпите, Алтай, Андите, Хималаите, Тян Шан. В състава на Национална алпийска експедиция през 1989 г., представителят на клуба, Петър Панайотов, изкачва осемхилядника Анапурна в Хималаите. През 2019 година представители на клуба изкачиха върховете Гросглокнер /Австрия/, Триглав /Словения/ и Казбек /Грузия/.

Изключителен успех за клуба в състезателното катерене са домакинствата на състезания с международен характер - шест Балкански първенства, пет Европейски купи, три Световни купи и едно Световно първенство, както и ежегодни домакинства на Държавни първенства и купи. Сред медалистите в европейски и световни шампионати са Калин Гърбов, Милен Видиновски (АК“Еделвайс“), Цвета Кожухарова, Благовест Лазаров (АК“Еделвайс“) и др. Някои от тях днес са изявени треньори на младата смяна в катеренето.

През 2020 година Юлия Керемидчиева заема първо място при жените в дисциплината боулдър, а Владислав Ангелов е трети при мъжете. В детските групи успешно се представят Александър Дражев, Борис Шомов и други.

По инициатива на Дружеството във Велико Търново се построява най-голямата изкуствена катерачна стена на Балканите. Разработват се и се описват катерачни маршрути при манастира „Света Троица“ и Устето. Издаден е „Водител за катерачи“ с около 300 маршрута.

Фирма „Уолтопия“ дарява нова изкуствена катерачна стена на Дружеството, която е монтирана в спортния комплекс на ВТУ „Св. Св. Кирил и

Методий“ през 2014 година.

Ски алпинистите се представят успешно още с първите си стартове през 1968 г. Сред изявените имена в близкото минало са Христо Шипчанов, Веселин Долчинков, Христо Ненков, Георги Димитров, Веселин Стефанов, Петър Петров, следвани от носителите на отличия от Държавни първенства Тодор Тодоров, Николай Гугински, Росен Босев и Стефан Петров от АК „Еделвайс“ - Килифарево. Всяка година, на 3 март, клубът по ски-туризъм участва в националната проява „Ски-поход на свободата“. Представители на клуба ежегодно успешно стартират в състезанията по ски-алпинизъм от календарна на БФКА.

Макар по-късно развит във времето, Клубът по воден туризъм към Туристическо дружество „Трапезица-1902“ има своето значимо присъствие, както в национални и международни прояви, така и при обучението на деца и младежи на езерото в местност „Ксилифор“.

Николай Терзиев е първият участник на клуба в Международната Дунавска регата през 1971 година. През 2001 година участниците в международната гребна проява са с актив от общо 3518 км., съответно Боряна Иванова 555 км., Людмила Тодорова 883 км и Светлана Георгиева 2080 км. Всяка година гребци от клуба участват в ТИД.

Клубът на туристите ветерани със своите членове е най - активен участник в проявите от плана на Дружеството – Осмомартенския женски поход, зелените мисии, пролетните и есенните кампании „Движи се и победи“, празниците, концертите, изложбите и много други културни и познавателни прояви.

Той си сътрудничи с Клуба на пенсионера, Регионалния исторически музей, Народно читалище „Никола Михайловски“ и други организации във Велико Търново, а като член и деен участник в инициативите на Българската федерация на туристите ветерани, традиционно е домакин и на част от тях.

Сред съвременните приоритети на Туристическо дружество „Трапезица-1902“ е обогатяването и разнообразяването на дейностите с децата и младежите. През 2006 година към Дружеството се учредява Комисия за ученически туризъм, която координира дейностите на училищните туристически клубове във Велико Търново. През 2020 година те са 3 на брой – в 3 основни училища.

С учителите-туристи ежегодно се провежда есенен обучителен семинар с практическо обучение в планината и опознаване на подходящи маршрути. През 2007 година, в партньорство с ВТУ ”Св. св. Кирил и Методий”, е издаден сборник с доклади и съобщения „Туристически и спортни практики в училище“ в помощ на педагози и родители.

От 2001 до 2019 година в партньорство с Община Велико Търново, Регионална здравна инспекция и Младежки дом се провежда кампания „Движи се и победи“ /пролет и есен/. Проведени са 36 кампании, с общ брой участници 19062 деца, ученици и възрастни хора, в т.ч. и 435 семейства. Най-голяма активност е регистрирана при учениците на възраст до 14 години.

Възраждат се и културно-просветните и творческите инициативи, започнати от първостроителите на туризма в България. Тук се включва не само

богатата дейност на туристическите хорове към дружеството, но и организирането на регионални и национални изложби и конкурси, издаването на книги и документални филми, поддържането на собствена електронна медия – интернет страница на дружеството.

Някои от печатните издания на ТД „Трапезица-1902“ са:

- „Сто години Туристическо дружество „Трапезица-1902“
- Туристически маршрути в региона на Велико Търново (карта)
- „Здравей, Ксилифор“ (брошура)
- Туристическа карта на град Велико Търново – музеи и културно-исторически обекти
- „Туристически и спортни практики в училище“ (сборник доклади и добри практики)
- „50 години Спортен клуб по ориентиране“ (брошура)
- „50 години Алпийски клуб „Трапезица“ (сборник)
- „100 години Клуб по пешеходен туризъм“ (сборник)
- „40 години Туристически хор „Еделвайс“ (сборник).
- „10 години съвременни училищни клубове по туризъм при ТД „Трапезица-1902“ (брошура).

- ПЪТЕВОДИТЕЛ – 17 туристически маршрута в Община Велико Търново /електронно и двуезично печатно издание – 2015 г./.

Към туристическо дружество "Трапезица-1902" има сформирани няколко хорова формации. Вече 50 години успехите и творческият заряд на смесен хор „Еделвайс“ и мъжката формация към него са в основата на богатата концертна дейност. Заедно с дамския хор на туристите ветерани "Света гора" ежегодно се представят в националните песенни празници "Песните на България". Очарование внасят и изпълненията на детската вокална група - "Патиланци" при СУ „Емилиян Станев“.

В партньорство с Професионална гимназия по туризъм „Д-р Васил Берон“ и Асоциация на енолозите в България, ежегодно се провеждат инициативите „Ден на производителя“ и „Еньовден на Ксилифор“.

Съвместно с Община Велико Търново, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Областния съвет на БЧК, плувния клуб „Етър“ ТД „Трапезица - 1902“ ежегодно провежда национален турнир по водно спасяване „Любен Кантарджиев“.

Благотворителните инициативи на Дружеството са сред най-значимите му прояви. През 2017 г. се реализира направата на кът за отдих с беседка и барбекю, а през 2018 г. е изградена Въжена градина, дарение от фирма „Walltopia“, с която се обогатяват атракциите в района на парк Ксилифор. През 2019 година се изгражда нов кът за отдих „Простор“, който е част от пешеходната туристическа алея от кв. Асенов до парк Ксилифор.

През 2009 година се осъществява и една от най-значимите инициативи в съвременната история на дружеството - откриването на Музей на туризма и туристическите спортове в туристически учебен център „Момина крепост“, Ксилифор. Проектът е реализиран в периода 2006-2009 година в партньорство с Регионалния исторически музей, Регионалната народна библиотека „П. Р. Славейков“ и Държавния архив – Велико Търново.

От 2011 година Дружеството в партньорство с ВТУ “Св.Св.Кирил и Методий“ и катедра скулптура към факултета по изобразително изкуство провежда ежегодно „Младежка скулптурна колония-Ксилифор“ с подкрепата на Община Велико Търново по програма „Изкуство и култура“.

Младите творци, под ръководството на проф.Стефан Лютаков, проф.Коста Денев и доц.Георги Минчев създават скулптурни композиции като „Добрият змей“, „Златната ябълка“, „Къщата на Баба Яга“, „Сцена библиотеката“, входен знак към местността „Ксилифор“, „Приказните герои“, „Скулптура, деца, природа, здраве“ и много индивидуални творби от дърво, камък и метал. По този начин, не само им се дава възможност за изява, но и пространството на Ксилифор се превръща в изложбена зала на открито.

Всичко описано до тук вдъхновява стотиците членове на Дружеството да участват и заедно да реализират богатата си ежегодна програма. През 2020 година трябваше да отбележим три кръгли годишнини: 50 години от основаването на хор „Еделвайс“, 20 години кампания „Движи се и победи“ и 10 години „Младежка скулптурна колония - Ксилифор“. Във връзка с развилата се пандемия от „COVID - 19“ и строгите рестрикции въведени от държавните органи дейността на всички обществени организации, в това число и нашата беше прекратена за известно време, след което силно ограничена. Като следствие на тези ограничения и създалата се тежка икономическа обстановка, Дружеството успя да проведе 8 от 20 на брой прояви от календарния си план.

С почит към богатото и славно минало, с поглед към бъдещето, ние, членовете на ТД „Трапезица-1902“ приветстваме всички с нашия девиз „Живейте пълноценно!“

УС на ТД „Трапезица - 1902“